

УДК 336.012.23

Вадим Ратинський, асистент

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ “ФОНДОВІ ІНДЕКСИ”

Анотація. Вивчено та узагальнено підходи до визначення поняття “фондові індекси”, проведено загальну класифікацію.

Ключові слова: фондові індекси, біржа, індекс DJIA.

Vadym Ratynskyj

MEANING “STOCK INDEXES”

Abstract. Studied and generalized approaches to the definition of “stock index”, held the overall classification.

Keywords: stock indexes, exchange, index DJIA.

Фондові індекси давно стали звичними індикаторами стану економіки. Вони постійно використовуються як показники активності фінансових процесів – і як наслідок стали базовими факторами, які визначають основні тенденції розвитку бізнес-середовища.

На більшості бірж акції класифікуються по їх ліквідності, тобто по тому, наскільки легко вони можуть бути куплені і продані. Зазвичай чим більше організація, тим більше інвесторів купує і продає її акції і тим більше брокерів-дилерів готові котирувати їх.

Проте яким чином інвестори оцінюють стан фондових ринків в цілому? Рух і, отже, стан фондових ринків характеризується індексами, наприклад індексом 100 акцій Financial Times – Лондонської фондової біржі (FTSE 100 або Foot-sie, Великобританія); індексом Nikkei 225 (Японія); промисловим індексом Доу-джонса (DJIA, США).

Індекс DJIA (Dow Jones Industrial Average) є сучасним варіантом першого у світі фондового індексу. Історія сучасного технічного або графічного аналізу починається з робіт і теорії Чарльза Генрі Доуу (1851-1902). Вивчаючи ціни закриття торгів по акціях, Доу дійшов висновку про можливість створення деякого “барометра”, або фондового індексу, який дозволяв би інвесторам кількісно характеризувати стан ринку.

Перший індекс, розрахований в 1884 році, був середньою ціною 11 акцій. Він дістав назву “Залізничний індекс”, оскільки 9 з 11 акцій були випущені залізничними компаніями. До 1896 року Доу ввів середній промисловий індекс, який визначався як середнє арифметичне цін на 12 акцій. У 1928 році число акцій, використовуваних для розрахунку індексу, було збільшене до 30, яким воно залишається і нині. NYSE (New York Stock Exchange) оновлює і публікує індекс DJIA щопівгодини впродовж усього біржового дня.

Порядок визначення фондових індексів: Фондовий індекс є індикатором доходу, який може бути отриманий утримувачем конкретного набору акцій. Це кількісне представлення руху цін набору акцій відносно їх базового значення на початкову дату у минулому.

Для того, щоб фондові індекси могли успішно застосовуватися, вони мають бути:

- повними – відображати стан акцій, які реально доступні учасникам ринку за нормальних ринкових умов;
- стабільними, тобто акції, що представляють кошик цін, не повинні мінятися занадто часто, а якщо такі зміни все ж відбуваються, інвесторам мають бути зрозумілі їх причини;
- відтворювальними, тобто учасники ринку, використовуючи інформацію, на основі якої був розрахований індекс, повинні отримувати те ж його значення.

Існує два основні способи визначення індексів на базі цін акцій кошику представницьких або спеціально відібраних організацій. Кошик може представляти увесь ринок, тобто мати широку базу, або який-небудь сектор ринку, тобто мати вузьку базу. Ціни акцій кошику зводять до середнього зазвичай шляхом складання – арифметичний індекс, або шляхом перемножування - геометричний індекс. Значення усередненого показника міняється зі зміною цін акцій, відбиваючи стан ринку або його сектора.

У разі арифметичних індексів ціни складають і ділять на число акцій в кошику. В процесі усереднювання зазвичай використовують зважені ціни акцій кожної організації з урахуванням кількості акцій у випуску, внаслідок чого організації з більшою капіталізацією роблять значніший вплив на рух індексу. Такі індекси називають ще зваженими за ринковою вартістю DJIA – приклад простого арифметичного індексу, а FTSE 100 і Standard & Poor's 500-зваженого арифметичного індексу.

Геометричні індекси розраховуються шляхом перемножування цін з подальшим витяганням кореня n -ного степеню, де n – число акцій в кошику. Геометричні індекси не зважуються і, як наслідок, потребують модифікації для обліку, зокрема бонусної емісії і емісії звичайних акцій. Прикладами геометричних індексів є британський FT 30 і американський Value Line.

Арифметичний і геометричний індекси для одних і тих же акцій, що мають однакове початкове значення, при русі цін на акції поведуться по-різному. Геометричний індекс росте повільніше, а падає швидше, ніж арифметичний, що обумовлено методом його розрахунку. Арифметичні індекси краще відображають приріст або зниження вартості акцій.

Для оцінки кон'юнктури ринків в цілому частіше використовують арифметичні індекси, хоча нерідко можна зустріти індекси, визначені обома методами. Так, індекс FT 30-геометричний, а актуарні індекси Financial Times, наприклад FTSE 100, – арифметичні.

Більшість фондових індексів розраховуються на основі ціни акцій і не враховують розміру виплачуваних дивідендів. Проте деякі з них, такі як DAX 30, є індекси сумарного річного доходу на капітал. Такі індекси визначаються без урахування податків з розрахунком на те що дивіденди виплачуються на дату, після якої акція втрачає право на черговий дивіденд, і негайно реінвестуються.